Gepubliceerd in *Tertio* nr. 560 van 1 nov 2010

Reacties op misbruik in de kerk gewikt en gewogen

Herman De Dijn

Reflectie broodnodig

Na zes maanden van steeds nieuwe schokkende onthullingen en verwikkelingen in verband met het kindermisbruik in Kerk, is blijkbaar de tijd aangebroken van bezinning. De vraag wordt gesteld hoe er toch weer bemoediging en hoop kan zijn, hoe het nu positief verder moet met de Kerk (zie het Dossier in *Kerk en Leven* van 6 oktober ll.).

Om op die vragen goed te antwoorden, is een zekere afstandname nodig, een evaluatie van wat er gebeurd is en hoe. Daarbij is het verstandig tevens na te denken over de manier waarop ook binnen de gelovige gemeenschap werd omgegaan met de gevoelens van verbijstering, schaamte en woede die zo breed naar boven kwamen. Dergelijke gevoelens zijn normaal en onvermijdelijk, maar de vraag is of gekwetste gevoelens wel goede raadgevers zijn. Dit soort bedenkingen zullen wellicht zelf weer bepaalde mensen kwetsen. Maar wie redelijk wil zijn, kan ze niet ontwijken? Gelukkig is deze reflectie in *Tertio* al begonnen; ik verwijs naar vroegere bijdragen van Fernand Vanneste, Guido Dierickx, Filips Defoort en Jelle Flo.

Onze tijd is een tijd waarin de emotie zo centraal staat dat sommige cultuurfilosofen van een cultuur van emotivisme spreken. Dat is heel duidelijk zo ook in de manier waarop media en de reclame vandaag werken. Voortdurend is men erop uit te weten hoe een betrokkene zich voelt, welke gevoelens toeschouwers hebben; of men is erop uit zelf bepaalde gevoelens op te wekken. Voortdurend zijn er uitbarstingen van paniek of is men geschokt over van alles en nog wat. Daarom is het des te belangrijker zich vandaag af te vragen: zijn onze gevoelens goed geïnformeerd; zijn ze niet onredelijk? Was het bijvoorbeeld geen vertekening van de realiteit zonder meer te spreken van massaal misbruik ("in elk internaat"), en alsof haast geen enkele priester zonder schuld was? Filips Defoort en Jelle Flo hebben de moed gehad hier vraagtekens bij te plaatsen. Is het misbruik door celibatairs werkelijk uitzonderlijk hoog, veel hoger dan bij niet-celibatairen, of lopen er nu evenveel pedofielen rond, maar weten we alleen niet waar ze zijn (zoals commissievoorzitter Adriaenssens zelf zegde). Zijn de cijfers (475, en intussen nog enkele tientallen) werkelijk zo massaal? Over hoeveel decennia, op hoeveel honderdduizenden leerlingen? Gaat het - zoals sommigen ons willen doen geloven – onveranderlijk om verkrachtingen? Uiteraard is elk geval, zeker van

verkrachting, een geval te veel. Maar vooraleer we kunnen spreken van kerkelijke structuren en functies als helse misbruikmachines, kunnen we die vragen naar objectieve, ook vergelijkende, gegevens niet uit de weg gaan. De media zijn mijns inziens in dit opzicht schromelijk tekort geschoten. Ze hadden blijkbaar een andere, 'missionaire' agenda (cf de bijdrage van Guido Dierickx). Als diezelfde kerkelijke structuren sinds de jaren negentig niet meer in dezelfde mate tot miserie leidden, terwijl het toch om dezelfde gezagstructuren ging, dan is niet zonder meer de structuur, maar de structuur in een bepaalde context het probleem. Structuren zullen daarbij altijd enigszins problematisch zijn, dat geldt bijvoorbeeld ten aanzien van het gezin of de familie, waar seksueel misbruik blijkbaar het grootst is. Moeten we daarom het gezin afschaffen?

Aanvallen van buiten en van binnen

Een ander fenomeen verdient onze aandacht, ook naar de toekomst toe. Het lijkt me onmiskenbaar dat deze affaire door bepaalde groepen werd aangegrepen om de Kerk zo zwaar mogelijk te treffen. Het is ironisch dat sommigen het hebben over de 9/11 van de Kerk: wie zijn hier precies de aanvallers? De Kerk lag al lang onder vuur; we hoeven ons slechts te herinneren wat er gebeurde rond de euthanasie van Claus bijvoorbeeld. Nu ziet men de kans schoon om de genadeslag toe te dienen. Voortdurend ligt men op de loer om – zonder ernstig op de zaken in te gaan – iets politiek incorrects te ontdekken en alle registers van verontwaardiging open te trekken (zoals onlangs weer bij het verschijnen van het boek van Mgr. Léonard). Wat treft is de enorme haat en afkeer van groepen buitenstaanders, terwijl zij zeker toch zouden moeten weten dat het om een menselijke, af te menselijke instelling gaat. Men kan dit wellicht verklaren vanuit een soort negatieve binding die alleen maar kan worden opgeheven indien de andere kant verdwijnt, vernietigd wordt. Ook al is er al lang geen reële band meer, men blijft negatief gefocused op de andere partij. Die is de bron van voortdurende ergernis; men vermeit zich wanneer die moeilijkheden ondervindt; men wil haar ook op alle mogelijke manieren treffen. Is dat de reden waarom wildvreemden die nooit een voet in de kerk hebben gezet, die nooit iets met de Kerk te maken hebben gehad, die helemaal niet weten waarover het daar gaat, ook over binnenkerkelijke zaken zo opgewonden kunnen geraken, gelovigen toeschreeuwen hoe ze moeten reageren? Anderen die al lang de Kerk hebben verlaten, werpen zich op als pleitbezorgers van het zuivere christendom, en roepen op tot revolutie binnen de Kerk. Ook al is de Kerk, zeker in het Westen, al lang haar reële maatschappelijke invloed kwijt, velen blijven haar zien als een haast satanische macht en de paus als een soort Hitler. Alle middelen tot stigmatisering zijn goed, zoals we hebben kunnen constateren bij het bezoek van de paus aan Groot-Britannië. We moeten beseffen dat, ook

wanneer deze krisis achter ons zal liggen, de haat en afkeer niet zullen verdwijnen zolang de Kerk niet totaal uit de publieke sfeer is verdreven. Voor sommige groepen is de aanval op de Kerk en de godsdienst blijkbaar de (enige?) efficiente manier om zichzelf en de eigen boodschap te propageren en te legitimeren.

Wat echter nog opmerkelijker is, is hoe sommige min of meer met de Kerk verbonden individuen of groepen reageren. Priesters al dan niet op rust of 'for rent', gieten voortdurend olie op het vuur, zijn niet van de media weg te slaan met allerlei aanklachten en verdachtmakingen die dikwijls moeilijk te controleren blijken. Ze provoceren zo nodig voor de camera's om het hun kerkleiders nog lastiger te maken. Ook zij hebben hun eigen agenda die ze trouwens niet wegstoppen: ze publiceerden bijvoorbeeld openlijk dat ze hun eigen wijding of het sacrament dat ze elke zondag vieren, de Eucharistie, maar poespas vinden. Waar ze op uit zijn is de implosie van de institutionele Kerk en van de traditionele godsdienst. Hoe ze zolang hun priesterambt mochten uitoefenen, is een compleet raadsel. Dat ze zelf dat ambt niet al lang eerlijk neerlegden, is evenmin goed te begrijpen: men zou spontaan denken omwille van het geld; meer waarschijnlijk was het veeleer vanuit de wil tot systematische subversie van binnenuit. Beseffen zij niet dat het alleen maar hun relatie met die intitutionele Kerk is, die maakt dat ze überhaupt de aandacht trekken? Neem die Kerk weg en ook hun dissidentie wordt compleet oninteressant. De grootste zorg van allerlei tenoren van 'christelijke', vooral politieke, organisaties lijkt erin te bestaan zich zo flink mogelijk te distantiëren van de Kerk als er weer iets in de media komt. Als Rome zijn standpunt tegen ivf herhaalt, wordt er door een priester tijdens een preek (!) schande over gesproken dat het Vaticaan de kinderen geboren via ivf het levenslicht niet gunt: hoe kan men een totaal onfaire, ondoordachte of moedwillige (?), beschuldiging geuit door een paar professoren, zomaar napraten? Alsof men kinderen op welke manier ook geboren, al was het uit een incestueuze of polygame relatie, niet kan respecteren, zonder het soort daden of technieken die aan hun oorsprong liggen te mogen afkeuren. Specialisten kerkelijk recht willen blijkbaar de Kerk omvormen tot een vriendelijk democratisch gezelschap dat niemand voor het hoofd stoot en waarbinnen gewijde functies uiteindelijk niet meer zijn dan een job onderworpen aan profaan arbeidsrecht. De psychiater-voorzitter van een kerkelijke commissie meende de paus zelf eens flink de les te moeten lezen: zoals een minister in een politiek regime, moet een paus ook maar opstappen als bepaalde dingen in de organisatie fout lopen. De gekste voorstellen hoorde ik binnen mijn eigen universiteit op een van de discussiefora over de K van de K.U.Leuven. Zo moeten de leken onder de leiding van de universitaire overheid (?) het centrum van de Kerk in Mechelen maar overnemen, en de Kerk in Vlaanderen via audits en

andere bedrijfstechnieken reorganiseren. Ook stelde iemand voor dringend de onafhankelijkheid van het Vaticaan af te schaffen: een idee al geopperd door Britse atheïsten in de hoop dat de paus aldus zijn immuniteit zou verliezen en voor het gerecht zou kunnen gedaagd worden.

Meer dan ooit: nood aan lering en leiding

Het is bijna tragisch hoe weinig wordt gereageerd op halfgare ideeën en voorstellen die de ronde doen, maar tegelijk wel degelijk dreigen de toekomst van de Kerk in Vlaanderen te bepalen. Ze zijn intussen ook zo ongeveer gemeengoed geworden omdat men het in het verleden binnen de Kerk blijkbaar niet nodig vond ze tegen te spreken; integendeel, sommigen, ook priesters, theologen en godsdienstleraars, propageerden ze zelf. Waar bleven en blijven de theologen en intellectuelen die reageren op dwaasheden zoals te lezen in een 'kwaliteitskrant', ("Onfeilbare paus erkent fouten"; "Vrouwen kunnen zelfs niet appliceren voor een baan als priester"), of op stellingen zoals dat een religieus gezag alleen recht van spreken heeft als het aan het hoofd staat van een moreel volmaakte organisatie. Wat we nodig hebben zijn moraaltheologen die – of ze het nu zelf oneens zijn met Rome of niet - de moed hebben kerkelijke ethische standpunten uit te leggen als zijnde meer dan alleen maar baarlijke nonsens; pastoraaltheologen die in herinnering brengen wat een wijding betekent; menswetenschappers die de moed hebben uit te leggen dat onherleidbare symbolische verschillen (zoals tussen gewijden en niet-gewijden) geen principiële discriminatie betekenen tenzij vanuit een extremistisch begrip van gelijkheid. Jaren deficiet op gebied van onderricht over en uitleg van elementaire geloofswaarheden en kerkelijke standpunten dient rechtgezet te worden. Er is werk aan de winkel.

We zouden, zo zeggen velen, moeten evolueren naar een democratische Kerk van basisgemeenschappen die radicaal opteert voor vrijheid, gelijkheid en broederlijkheid. Heeft men al eens ernstig nagedacht over wat zo'n basisdemocratie op kerkelijk gebied werkelijk zou betekenen? Heeft de geschiedenis ons dat niet al geleerd? Wat te verwachten valt, is de creatie van allerlei kleine groepen met hun eigen kleine pausen; of erger nog door commercie geïnfiltreerde 'kerken'. Juist nu hebben we de band nodig met de wereldkerk en een kerkelijk gezag dat zich niet laat doen door de wanen van de dag. Een gezag dat erover waakt dat de spirituele en materiële erfenis van de traditie niet zonder meer verkwanseld wordt. Godsdienst is niet louter een ethiek; het is ook een manier om zich via symbool en ritueel tot het Trancendente te richten. Zonder blijvende band met de hiërarchie en Rome lijken we alleen maar onverbiddelijker de weg op te gaan van de ontwijding.